

iVISCALATERRA

per Joan J. Sansó

iVISCALATERRA

per Joan J. Sansó

MALLORCA - BARCELONA
2018

iVISCALATERRA

Joan J. Sansó i Oliver
NIUB: 16626853

Treball de Final de Grau

Tutor:
Adolf Genovart Herraiz

Facultat de Belles Arts
2017-2018

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Tots els enllaços que apareixen a n'aquest document se n'ha confirmat el seu funcionament el 12 de juny de 2018.

Mateix dia que es celebrà la reunió entre Kim Jong-Un i Donald Trump a Singapur.

Que no tot només quedi en paraules.

Resum

La indústria ceràmica va esdevenir un sector importantíssim els anys de bombolla immobiliària, després de l'última crisi s'ha vist greument afectada deixant un paisatge impregnat de vestigis d'una època especulativa. Aquest projecte agrupa diferents disciplines, perspectives i metodologies per tractar el fi hegemònic d'aquests anys i reflexionar sobre el que ha estat el resultat truncat de l'avarícia econòmica i els efectes socials provocats, que s'adapten al present, amb el fang com a narrador, per poder ser substituïts, però sense renunciar a allò que són.

Abstract

The ceramics industry became an incredibly important sector during the years of the real estate bubble. After the last crisis, it has found itself significantly affected, leaving a landscape full of vestiges of a speculative period. This project brings together a variety of disciplines, perspectives and methodologies to understand the hegemonic end of these years and reflect upon what has been the result of economic greediness and its social effects, which adapt themselves to the present, with clay as the narrator, to be able to be substituted, without relinquishing what they are.

ÍNDEX

Introducció	13
Viador terrenal	15
Teuleres	
Clots	
Modernització	
Víctimes del Boom	29
L'especulació està servida	
Exprimir la llei	
Relacions amb el poder	
Monopolis en decadència	
Macroteulera	
Cendres a Son Nuviet	
Visibilitat reduïda	41
Del passat al present	
Conseqüències del Boom	
Teula pintada	
Teulera des "Rabasses"	
Utopus	
Gaseoducte	
Vindicar el que tenim	51
Visions exemplars	55
GESTIÓDETERRA15	57
PERSPECTIVES ESFÈRIQUES	61
GRAN ESTUDI DE COLOR: PANTONE-MONTANA	65
#CORBES	69
Bibliografia i Documentació	73
Agraïments	81

INTRODUCCIÓ

Aquest projecte s'ha gestat des de la pràctica continuada -tant que indiscriminada- de l'argila com a material plàstic en quadres i escultures, fins al punt de perdre tot sentit: emergeix la crítica a l'autonomia de la peça artística. Més de deu anys utilitzant el fang per materialitzar les idees han provocat el canvi de perspectiva *non plus ultra* en les possibilitats del material, ara reflexionar entorn d'ell i entendre el perquè ha arribat fins a les meves mans s'entén com un deure i al mateix temps respon la pregunta del quefer.

Les teuleres i els clots han configurat el meu paisatge d'ençà que tenc record: les columnes de fum negre que emergien arreu de l'horitzó ara no hi són, poques són les raons perquè tornin, però la seva presència ha despertat una certa nostàlgia a veure allò "activat", i concretament a l'activitat social d'un territori cada vegada més mal manat per les elits extractives i l'especulació capitalista que impera. Les conseqüències s'estenen a gairebé totes les capes que conformen la societat i la relació que s'hi té amb el propi entorn.

La desinformació i el bombardeig mediàtic que vivim ens apareix en tota forma de publicacions; els *tweets*, *memes* o els "virals" s'han convertit en la major força divulgativa de la història, moltes vegades contraproduent o ineficaç. Per això, cada tema és introduït per les memòries personals i reminiscències de l'experiència adquirida en al·lusió al primer contacte; una informació que ha guiat el con-

tingut del projecte i els conceptes d'on sorgeixen les peces, però també es fa ús d'aquests mitjans com sintetitzadors de contingut. Els textos i les imatges demanen ser rebudes com una guia on allò sensible esdevé polític i per tant, fer el discurs més transparent i enriquidor.

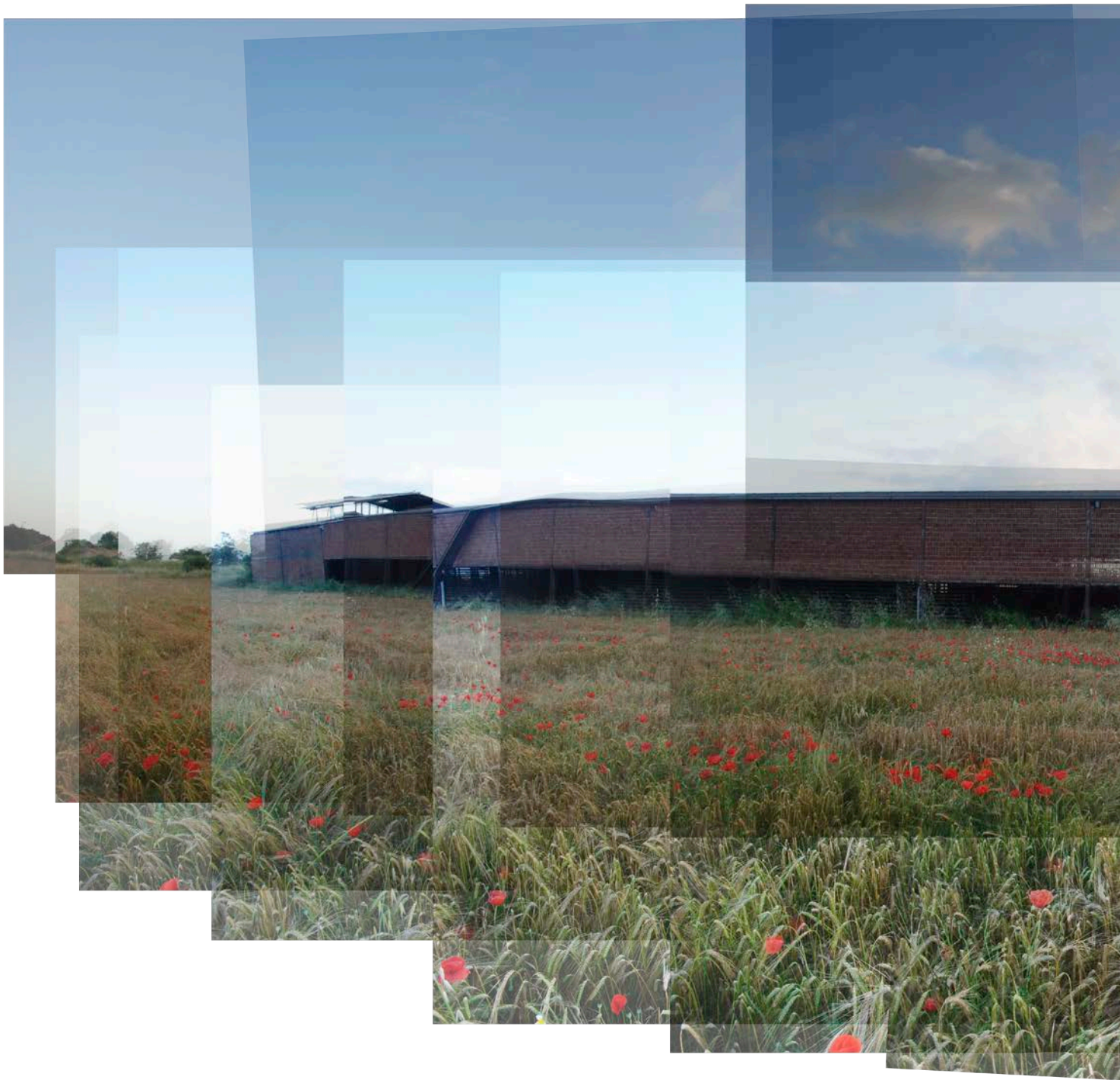
Per no travelar en aquesta pèrdua d'honestat, cal dir que totes les aproximacions i conclusions realitzades s'han compartit i contrastat amb diferents col·laboracions externes, que molt agraït afegesc i present com el tronc principal del treball, ja que sense el do i la voluntat de fer un treball col·lectiu, no hagués apreciat el potencial contingut d'aquesta investigació.

El resultat és el que segueix a continuació, en l'esperit de transportar una visió local a un espai generalitzat; de la nostra relació social amb les històries properes que defineixen el nostre entorn i formes de viure. S'ha treballat amb l'acceleració dels significats per un present encara més accelerat, el de la pantalla i l'entreteniment, la luminescència permanent contraposada a l'opacitat quotidiana. S'ha d'entendre que aquesta proposta no té cap intenció de trobar una resposta definitiva a les qüestions que és plantegen, sinó de teixir una xarxa que estimuli diferents disciplines entorn un tema, una història o també un material.

VIADOR TERRENAL

“La meva generació, etiquetada com “milenial”, ha vist el trànsit de moltes de les actituds que ara semblen llunyanes, si més no, ficció: els dimarts després d’escoleta anàvem a fang, tots hi anàvem molt il·lusionats, jo sobretot. Encara no havia sortit Pokémon ni tant sols el Nokia 3310, cosa que canvià considerablement els horabaixes. Jugàvem amb el fang, concentrats i callats, una estampa ara gairebé impossible. Però dins d’aquest món analògic, regalàvem cendrers al pare i un suport de cafetera italiana a la mare.”

El treball de la terra va lligat a la història de tots els pobles del planeta, les teories difusionistes assenyalen la Xina com la font d'aquest coneixement, expandint-se cap a Corea, Japó, i més tard cap a l'Orient Mitjà i el Nord d'Àfrica; així fins arribar a cada racó del Mediterrani on s'ha establert de forma notòria. En són moltes les proves d'aquest desenvolupament¹. Va aparèixer durant el neolític, sota la necessitat d'emmagatzemar els aliments produïts a causa de la revolució agrícola. A les Balears, on es va establir la civilització talaiòtica, els primers pobladors de l'illa mantenien contacte constant amb altres cultures, que per la seva situació al Mediterrani establiren un punt de comerç i pluralitat ètnica important. És impossible conservar la major part del treball en fang d'aquests primers pobladors ja que no tenien un coneixement profund, així i tot ja s'utilitzaven estructures de coccio obertes per poder coure les primeres peces ceràmiques destinades a la mateixa funció de rebost o bé, per confeccionar joies o altres objectes ornamentals². El fet més rellevant és que les troballes arqueològiques d'aquests períodes són d'una heterogenitat cultural absoluta, molt probablement per l'intercanvi d'objectes entre civilitzacions, la mercantilització del fang obrat es tradueix en àmfores, estris

1 Com la que és pot desenvolupar a *Historia del Arte* de Ernst H. Gombrich. Gombrich, E. H. (1972). *Historia del Arte* (15^a ed.). Madrid, España: Alianza.

2 La civilització talaiòtica s'entén en dos períodes: L'edat pretalaiòtica, d'abans del 2000 fins el 1500 a.c., i l'edat talaiòtica des de 1500 al 123/121 a.c. Hi ha restes que abarquen els dos períodes. FONT, Bartolomé, *Mallorca Protohistorica - Historia de Mallorca*. Co. J. Mascaró. Ed. Vicente Colom, Palma, 1978, Tomo I.

domèstics o ídols que provenien de Grècia o del Nord d'Àfrica. Els romans que els colonitzaren, heretaren de forma directa els models ja coneguts, però és en l'arribada dels musulmans quan s'apliquen coneixements més amplis en tots els àmbits on hi apareixen noves creacions; com els acabats esmaltats d'origen persa que tengueren un gran èxit i perdent la influència islàmica, s'europeïtzaren, així com els forns que es seguiren contruint amb aquest model àrab.

A Mallorca arrelà igual que a la península i a la resta del Mediterrani, on han sorgit elements i objectes de pura exclusivitat geogràfica, alguns són prestigiats productes de la classe adinerada i d'altres servien per cobrir la poca superfície habitable dels més pobres, posicionant la relació d'aquest material amb els humans d'una transcendència històrica que contempla tot l'espectre social³.

Són infinitat els exemples que hi podem trobar a la cultura on es llueix aquest vincle arcaic, a les zones on és més fort el lligam moltes vegades ha quedat paralitzat en la mateixa tradició amb modèstia. En tot cas, la gran majoria s'estableix en la denominada

3 Com la "gerreta felenitxera" que data del segle XVI però que es popularitzà a mitjans del segle XIX, fins que es deixaren de fabricar al 1978. És un objecte que manca d'utilitat, reduint-se purament a la funció decorativa i que complia com obsequi o *souvenir*. El 2018 l'ajuntament de Felanitx s'interessà implicant els artistes locals per fer una reinterpretació amb la voluntat de recuperar aquest llegat.

“artesanía popular” en que la seva elaboració és limita als formats coneguts, sense gaire modificació a l’herència que ha anat traspasant oralment entre generacions.

El terme “teula” deriva directament del llatí *tegere*, cobrir. Es coneix per una peça de construcció en la finalitat de cobrir literalment l’obra, i la seva versió ceràmica ha estat el producte estrella, molt possiblement, situant-lo com l’objecte més reproduït en fang de tots els temps. El seu format àrab, també conegut com “corba” és el que ha arrelat més i la seva forma acanalada ho converteix en un objecte multifuncional, on apart de cobrir també adquireix la capacitat de receptacle. Els tallers o fàbriques on és produeixen aquestes peces s’han etiquetat com teuleres, que podria significar “cobridores”, encara que també s’hi realitzin altres productes amb diferents utilitats.

Les teuleres antigues⁴ (abans dels anys vuitanta) s’organitzaven en tres estructures principals:

- La zona d’obrador (d’uns 150 m²): compost per molí de pols, pastera de fang i àrea de fabricació de peces.
- El Forn: (d’uns 50 m²) d’estil àrab i format de dues plantes: zona de foc (soterrat) i zona de “coure” (a sobre).
- La zona assecadors (d’uns 300 m²): àrea d’assecatge en tendals de les peces obrades i abans d’enfornar-les.

A la vegada, la seva ubicació també mostrava unes característiques concretes, resta de la parcel·la es reservava per emmagatzemar la llenya o també clovelles d’ametlla (que produeixen una gran energia calorífica) combustible d’aleshores, era habitual trobar pleta o pinars a prop d’on es proveïa directament, es coneix la incineració de la pinassa en tres temps: la primera de la fullaca, que es converteix en flames en pocs segons, la segona de les pinyes, que explodien i converteixen aquest fruit en caliu prolongat, i la tercera del tronc, que ple de resina assegura una cocció uniforme i estable. A part, una zona d’acopi de terra i d’escombraries o peces defectuoses que s’acaramullaven al voltant de la teulera, i finalment de peces acabades i ordenades. Les parcel·les ocupaven uns 3.000 m²., constituïdes sòl rústic, i properes a vials de la xarxa de carreteres i als clots (mines) de “terra de gerrer”. En alguns casos és poden trobar dintre del nucli urbà, però s’ha de considerar que el creixement expansiu d’aquest ha fet que teuleres i clots quedin absorbits o en contacte amb la demarcació social, provocant la seva destrucció o restitució per habitatges o d’altres indústries més discretes en l’entorn.

⁴ La Teulera des Penyes, De’n Xirgo i de Can Simó; no es sap concretament de quan daten, però les tres seguien els mateixos sistemes de construcció. Les tres es troben dins el municipi de Vilafranca de Bonany.

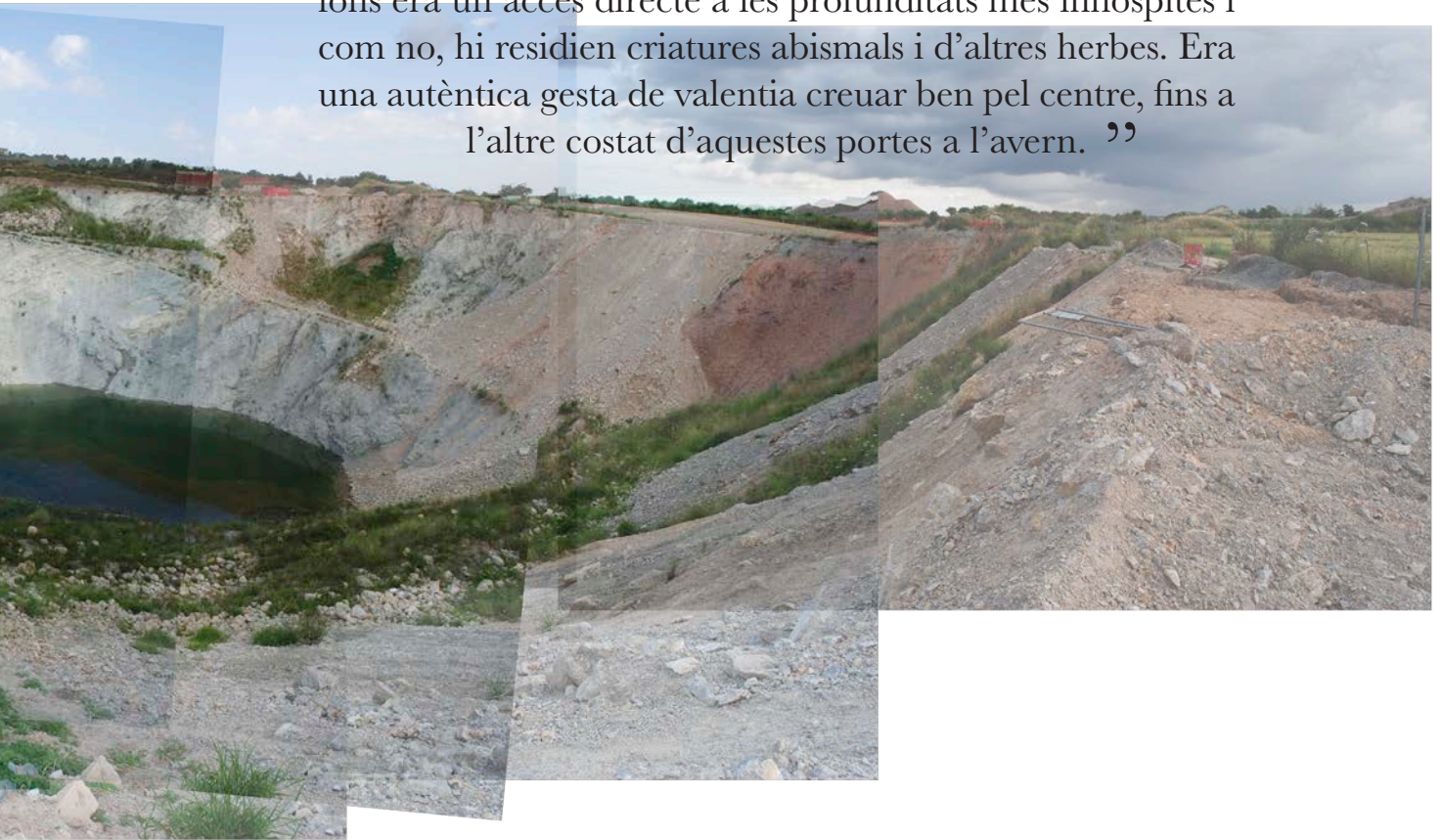

“A la vila, els al·lots sempre han incorporat aquests llocs dins la seva activitat extraescolar; passar horabaixes investigant enormes altiplans de terra, seguir els torrents que hi deixaven les plujes i pujar a coronar aquella massa vermellosa -com podíem. Enfangats, un cop adalt, i veient les obres de la Ma-15 d’Algaida fins a Manacor, treiem el berenar i algú feia una foto de dos megapíxels...”

“...**L'**allau continuada que procàvem, baixava per un precipici vertiginós, que penetra capavall fins a trobar aigua. Allà enmig semblava que tota l'illa tengués només 50 metres de profunditat i no era més que una superfície flotant al Mediterrani, igual que l'illa de *Lost*, podria ser que es mogués. Sospitàvem que aquella bassa d'aigua bruta del fons era un accés directe a les profunditats més inhòspites i com no, hi residien criatures abismals i d'altres herbes. Era una autèntica gesta de valentia creuar ben pel centre, fins a l'altre costat d'aquestes portes a l'avèrn. ”

La principal característica de l'existència d'un sector teuler al Pla de Mallorca és la matèria primera que s'hi troba: l'argila coneguda per "terra de gerrer". Es concentra a la capa geològica que es formà durant el període holocènic, és a dir que té la mateixa temporalitat que les primeres civilitzacions i ha acompanyat l'Homo Sapiens fins els nostres dies, per això també es coneix com el període antropocènic. Just a n'aquesta zona, s'hi troba una dolina de grans dimensions que en alguns casos, supera els 20 metres de profunditat i és d'alta qualitat per ser obrada, derivada de la també coneguda "terra rossa", característica pel seu color roig permor de l'òxid de ferro que s'hi concentra¹. Com n'és sabut, l'argila antigament s'extreia de les proximitats d'on es treballa, de la teulera, però amb el temps es van explotar moltes parcel·les -també qualificades com sol rústic- de manera intuïtiva coneixent l'existència d'aquest cúmul d'argila roja sota el Call vermell. S'instal·laren a diferents punts, sense tenir en compte cap impacte que poguessin provocar, s'excavaren grans superfícies per

1 Popularment coneguda per *Call vermell*, Pere Antoni Cerdà, referint-se als sòls mallorquins amb argila, escrivia el 1910: "[...] és fresca i aguanta bé la humitat. A vegades sense humus forma terres silícico-calcàries, anomenades blanquers. [...] S'hi provaven blats, xeixes, civades i ordis, però no gaire els llegums que solen ser malcuïtors. Els va bé l'olivera i la figuera, un poc ametler i garrover i que pel seu adobat no els convenen sals de calç ni de potassa, ni formiguers, ja que destruirien el poc humus que contenen". Sobre les terres de torrentim esmenta que "[...] són terres d'al·livió a les quals van molt bé els llegums, grans petits i arbres, i les terres pedregoses i de tap, al·luvions antics que s'han de corregir amb humus i fens i són bons per vinya i ametlers" CERDÀ, Pere Antoni. *Agricultura pràctica regional*. Palma, Estampa d'en Sebastià Pizà, 1910. P. 13.

S'utilitza també per la plantació de vinya, d'aquesta zona són conegudes les bogègues d'èxit com Ànima Negre o 4Kilos.

poder sostreure aquest material, principalment a municipis com Petra i Vilafranca. El seu ús com abocador d'escombraries per part d'alguns veïns ha estat una pràctica recurrent en aquests espais, on a més, a conseqüència de la profunditat que s'ha excavat (en alguns casos més de 50 metres), hi trobam basses d'aigua o estancs artificials que han generat una fauna particular on moltes d'aquestes espècies són migratòries. Grans solcs acompanyats de caramulls, ara es veuen desolats i, afegit al paisatge, el negatiu i positiu físic d'una època que molts han oblidat, encara que les seves conseqüències segueixen vigents.

MODERNITZACIÓ

A la dècada de 1980, modificaren i canviaren les antigues estructures de marès i taulons de fusta de les antigues construccions per naus d'acer i uralita. Amb l'arribada de les xarxes elèctriques, es mecanitzaren, bàsicament amb tres elements principals que abans es feien pràcticament a mà: la estrucadora que capolava la terra, el molí que aconseguia extreure la part més fina de l'estructat (la pols) i la mescladora, que amalgama la pols amb aigua per aconseguir una mescla consistent. Aquests anys, molts també modernitzaren els forns per fer la part inter-mitja de cuïta de les peces amb gas-oil, un substitut a la llenya de pinassa, després amb gas propà, fet importantíssim per l'estat de les teuleres dins la legislació, abaratien el cost de producció però suspenien en sostenibilitat, el que va fer reclamar dins el sector l'arribada del gas natural a les Illes Balears per millorar la seva situació. Als clots passà el mateix i l'arribada de maquinària pesada accelerà el deteriorament de l'entorn a un ritme vertiginós que afectà camins, torrents, cultius i les propietats dels veïns.

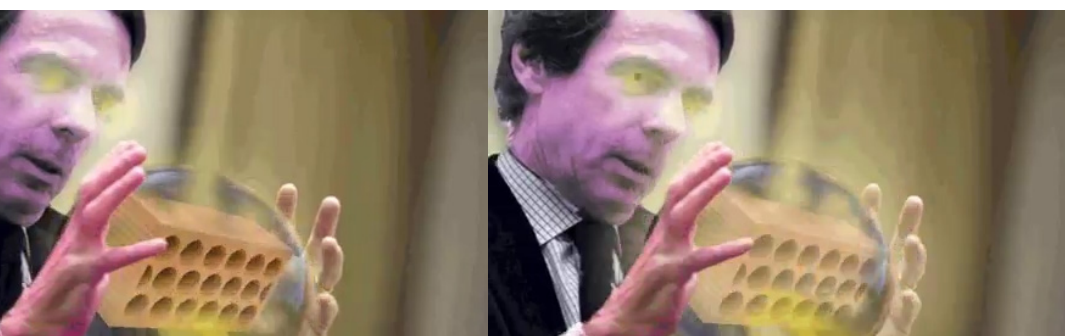
VÍCTIMES
DE
BOOM

L'ESPECULACIÓ ESTÀ SERVIDA

“Quan vaig tenir consciència dels aspectes polítics i econòmics que havien fet canviar el paisatge - que l'Arxiduc Lluís Salvador havia dibuixat al segle XIX -, les principals places del país estaven okupades pel moviment indignat. Allò va ser un punt culminant a trencar la visió idíl·lica d'una transició i concebre el sistema com un organisme podrit i emaprat per personatges de dubtosa legitimitat. *“S'havia creat un monstre”*. No és un Frankenstein com el de Shelly que lluita contra la seva condició sent una víctima, sinó com mig monstre i mig deïtat, com el Cthulhu de Lovecraft, creador i destructor al mateix temps, reduint els humans a simples espectadors de les seves accions, condemnats a patir tot tipus de conseqüències i d'acceptar-les...

...però això és ficció.”

Per situar-nos, cal explicar com es va desfermar l'economia en els anys de la bombolla immobiliària a Espanya i el conegut "Boom del Ladrillo". Als anys 80 va començar un gran cicle especulatiu on el terreny s'havia anat preparant des dels anys 60 en plena dictadura. Espanya surt de la crisi del petroli i inicia un període de confiança on el gran objectiu era l'ingrés a la Comunitat Econòmica Europea¹. Uns anys on la primera generació que no visqué la guerra civil es va trobar amb oportunitats per construir un futur prometedor per l'Espanya destil·lada que havia deixat Franco, el tarannà econòmic es va convertir en pura especulació i el flux de riquesa va esdevenir un *boom*². L'escenari era més que l'adequat per arribar al punt on trobam que totes les empreses que conformaven la petita indústria de l'Espanya preolímpica -després d'escoltar promeses plenes d'incredulitat d'un futur daurat- es veïen ara liquidades o en un estat de supervivència

d'allò més precari, després de viure anys d'hegemonia en tots els sentits. Les que aguantaren no van resistir les conseqüències de la tercera bombolla immobiliària, que va esclatar l'any 2008.

Zones de gran activitat industrial i emblemàtiques pel seu fons històric o bé per l'artesania del seu producte, en el cas de la indústria ceràmica, no poden combatre la brutal globalització a marxes forçades, la importació i exportació internacional d'aquest producte no permet el desenvolupament natural dels processos de producció de les empreses més de caràcter familiar, sigui per la falta de recursos econòmics, l'augment del cost de producció, la falta d'energies eficients o la ruptura de la cadena generacional.

1 Ingressà al 1986.

2 L'autor de *Adiós, ladrillo, adiós* i coautor de *Vuelve, ladrillo, vuelve*, José Luis Ruiz Bartolomé assenyala: "No sé si es pot parlar de bombolla, però sí que d'un boom que va venir donat per una sèrie de circumstàncies. D'una banda, el gran creixement econòmic del PIB (per sobre del 2,5% durant cinc anys, arribant al 5,6% en 1987), la qual cosa va comportar un gran creixement de l'ocupació (es passa del 21,5% d'atur al 16%). També, majors facilitats creditícies (la quantitat hipotecada passa del 50% al 70%). Finalment, la millora d'incentius, com el Decret Boyer (que va liberalitzar parcialment l'arrendament) i l'augment del desgravament i extensió d'aquesta al segon habitatge". López, S. (2015, 25 octubre). La burbuja que embriagó a España. El País. Recuperat de https://elpais.com/economia/2015/10/20/actualidad/1445359564_057964.html

EXPRIMIR LA LLEI

A Mallorca, les zones industrialitzades s'han vist víctimes de les repetides crisis, que han fet reencaminar les empreses a prendre decisions d'emergència. Antigues fàbriques del sector primari, les quals treballen en matèria primera, són les grans perjudicades a fer front als canvis socials i tecnològics, la relació en la llei ha estat un estira-i-arronsa, forçant mesures per assolir els paràmetres mínims de la legislació.

La Llei del Sòl i Ordenació Urbana de 1956 no contemplava l'explotació de recursos, es limità profundament en la possibilitat d'edificació, d'un *ius aedificandi*, regulant l'ús del sol conforme a la funció social de la propietat i emmarcant-lo en nou categories molt genèriques³. Aquestes propietats van quedar en la categoria de sol rústic, atorgant un valor inicial, que només tenia en compte els seus rendiments agrícoles, sense incloure aprofitament urbanístic. Així doncs, la confusa redacció de la Llei del Sòl de 1956, originada per la varietat d'influències i tècniques que incorporava, va provocar durant anys el seu rebuig. Però a mesura que es van anar substituint les velles Ordenances Municipals pels nous Plans Generals d'Ordenació, es va abusar àmpliament d'ella⁴. Sense estàndards urbanístics d'obligat compliment, que subjectessin la ignorància i desídia d'arquitectes, funcionaris i polítics i la pressió

dels especuladors, es va iniciar la destrucció irremediable dels nuclis i eixamples de moltes ciutats, així com d'enormes zones de costa.

Aquesta Llei fa inflar i esclatar les bombolles especulatives, ja que amb els anys només s'ajustaven o es feien petites modificacions del model original, desencadenà la producció continuada de material de construcció i així com anaven creixent les grues arreu del paisatge també el fum dels forns àrabs de les teuleres que en els seus inicis era fora maquinària i d'edificis simples, això va fer que el sector sol·licitàs més personal i de tecnologia moderna per la seva elaboració.

Les normatives de 1956 havien estat laxes en els períodes de construcció de les teuleres dins el sol rústic. Amb la Llei del Sòl de l'any 1975 es limitava la capacitat d'ocupació, però tot i així es va mecanitzar la seva producció al llarg d'aquest període incorporant maquinària pesada i per tant, es van afegir costos per tal d'alimentar amb electricitat i carburants els forns i engranatges que ocupaven gairebé tot l'espai.

En tot, aquests negocis no havien tingut cura de l'adaptació a les noves normatives en matèria urbanística. Així, ens trobem a la Llei de 1990 on ja no varen poder créixer més les seves estructures per la necessitat de projectar l'Interès General d'aprofitament del sol rústic per activitats que no fossin agrícoles o ramaderes⁵. En ser una activitat industrial, es va restringir la seva possible expansió arquitectònica. El Pla Territorial de Mallorca de

3 Promoguda per l'arquitecte Pedro Bidagor sota les idees d'una ciutat orgànica per la Nova Espanya franquista, es va aprovar el 12 de maig.

4 Abreujat PGOU, es fa servir al País Valencià i a les Balears i és un equivalent al POUM (Pla d'Ordenació Urbanística Municipal) aplicat a Catalunya.

5 Va ser promoguda pel Govern de Felipe González (PSOE) i firmada el 25 de juliol.

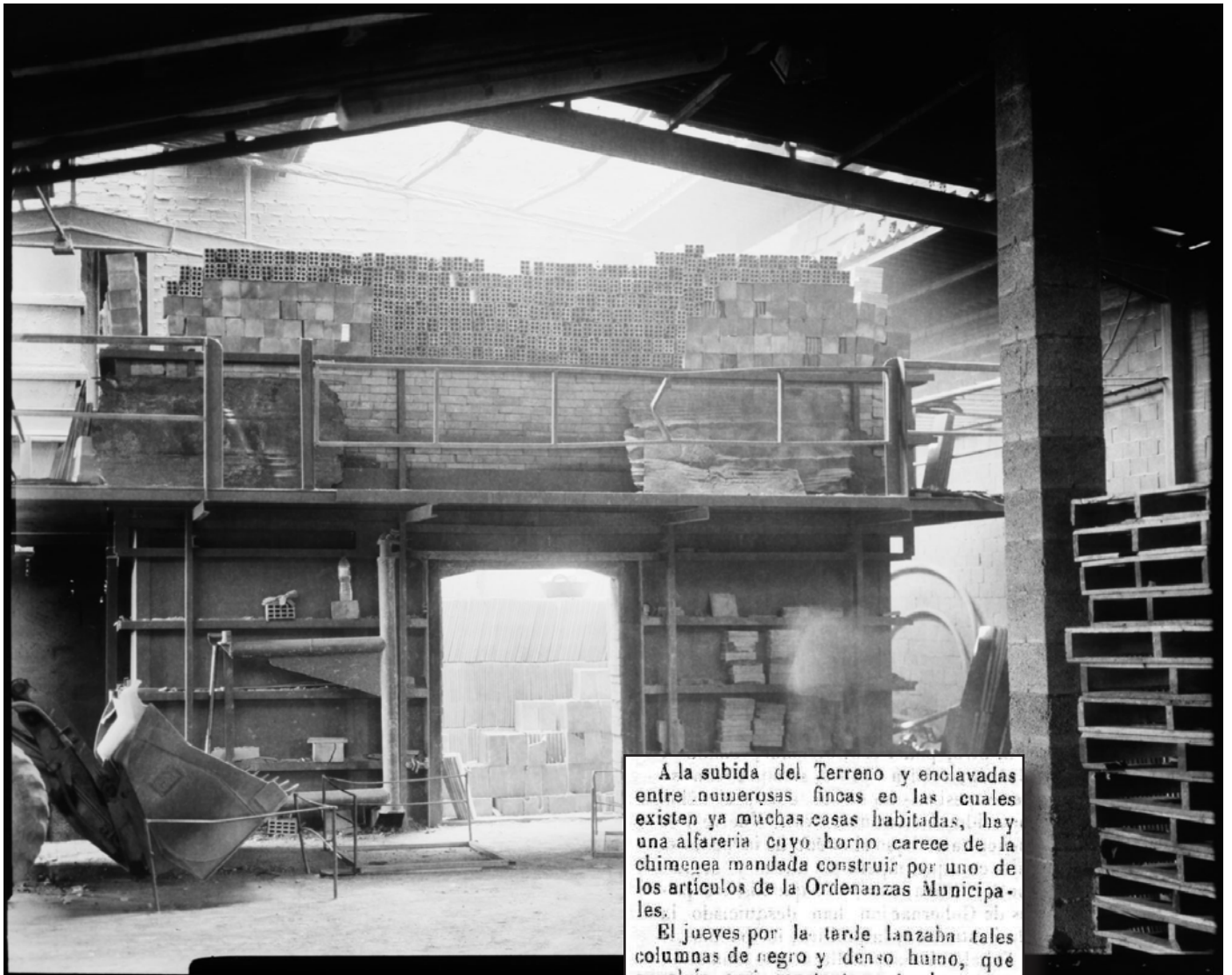
2004, on es donava l'oportunitat que les empreses en sol rústic -amb una moratòria feta expressament perquè s'hi adaptessin- poguessin legalitzar la seva situació, tant des de la vessant d'activitat com de les construccions que gestionaven⁶.

Sols algunes aconseguiren treure's l'Interès General. La resta no es va poder adaptar per manca d'adaptació als estudis d'Impacte Ambiental i coeficient de sol ocupat. A més s'exigia que es traslladessin a llocs o recintes d'activitat industrial, com el conegut format de polígon, allunyat del nucli urbà, això fa que sigui encara més difícil poder subsistir tal i com ho havien fet aleshores i condemna moltes de les teuleres que quedaven al tancament definitiu.

6 Aprovat el 13 de desembre, va ser controvertit per la presumpte malversació de fons públics del Govern (PP) i el Consell de Mallorca (UM), la fiscalia va interposar una querella criminal per tràfic d'influències, ús d'informació privilegiada i prevaricació. El jutge Miquel Florit del Jutjat d'instrucció número 1 de Palma va desestimar el cas en "meres sospites basant-se en les quals no es pot construir una acusació".

RELACIONS DE PODER

A la subida del Terreno y enclavadas entre numerosas fincas en las cuales existen ya muchas casas habitadas, hay una alfareria cuyo horno carece de la chimenea mandada construir por uno de los artículos de la Ordenanzas Municipales.

El jueves por la tarde, lanzaba tales columnas de negro y denso humo, que envolvía casi constantemente las casas que tenía á sotavento y con ellas á los muchos moradores que las ocupaban.

Como la misión de la prensa es velar para que se cumpla la ley y no sean conculcados los derechos de cada ciudadano, esperamos que el Sr. Alcalde, persuadido de que no existe razón alguna para que el dueño de la susodicha alfareria deje de cumplir con los requisitos á que han tenido que someterse los dueños de las demás y de que carece de facultades para causar molestias al vecindario; le obligará en plazo breve á que cumpla lo mandado para todos, con lo cual la nombrada autoridad nos dará una prueba más de su amor á la justicia y de su buen deseo de no permitir que nadie ocasione perjuicios indebidos á nadie.

Monopolis en decadència

En aquest escenari, també hi trobam la presència d'empreses de més magnitud, tant en producció com en infraestructura i que s'allunyen de les petites teuleres familiars les quals han estat baix la pressió del monopoli; com son Tejar Balear a Petra i Ladrillerias Mallorca a Felenitx. El fet és que també han estat víctimes fins a les últimes conseqüències, quan Tejar Balear anuncià el seu tancament el 2013 pels mateixos motius que les altres i dedicant-se exclusivament a la importació de peces, mentre Ladrillerias Mallorca segueix amb la seva activitat de forma precària comparat amb els bons temps.

Macroteulera a Alcudiarrom

Molt diferents eren els ànims fa vint anys, quan al 1989 Vibrados Randa S.A. i Sa Nova Teulera S.A. van comprar un terreny de 60.000 metres a Alcudiarrom, ben al centre del municipi per construir-hi un gran complex industrial, un projecte de macroteulera que els anys posteriors comprà Tejar Balear i Ladrillerias Mallorca. Amb una inversió total de 900 milions de pessetes, la qualitat de l'argila on és troba el recinte, el poder productiu de les empreses i les comandes del sector turístic era un èxit assegurat. Aquesta és la història de David i Goliat, quan el permís de construcció, firmat pel llavors batle Bernat Garí (PP), va ser crítica de deficient i caducat, fou tombat per l'ajuntament d'aleshores (PSM) amb el suport de les petites teuleres que ja sentien l'ombra d'aquest gran projecte. És paradoxal que l'àvara intenció expansiva de les empreses no afinassin una predicció del futur catastròfic d'aquest sector i apostassin encara més per la destrucció irreversible de l'entorn a qualsevol preu.

Cendres a Son Nuviet

El clot més mediàtic és el de Son Nuviet, dins el terme municipal de Petra, quan a la dècada de 1980 es van destapar les intencions del president del Consell de Mallorca, Joan Verger (PP) amb el vist-i-plau d'Unió Mallorquina, d'utilitzar una cantera com abocador de les cendres tòxiques de la incineradora de Son Reus, la seva concessionària (TIRME) fou fortament sancionada a Polònia, Suïssa i Estats Units per abocar-hi productes contaminants on hi tenen incineradores. L'escàndol provocà nombroses mobilitzacions arreu de l'Illa i destabilitzà la política a propòsit de la campanya impulsada conjuntament per GOB-Mallorca i Greenpeace-Espanya, que encara que no impedí la posada en funcionament de la incineradora, suposà la incorporació en el pla director sectorial també la recollida selectiva i el reciclatge com a altres sistemes de tractament dels residus, a més d'impedir l'obertura d'un abocador per les cendres tòxiques al clot de Son Nuviet.

VISIBILITAT REDUÏDA

P-33 Visibilidad reducida

Peligro por la proximidad de un tramo en que la circulación se ve dificultada por una pérdida notable de visibilidad debida a niebla, lluvia, nieve, **humos**, etc.

“Les generacions coetànies a l'èxit de les teuleres
L'van viure un abandonament escolar a causa de
la ingent quantitat de feina que s'acumulava els anys del
Boom, molt diferent és ara quan - els que no hi érem
- veim les estructures terroses i allargades com esque-
lets inerts d'estètica postapocalíptica. En disposició de
safari, es situen a banda i banda de l'antiga carratera
Palma-Manacor, i gairabé com una il·lusió òptica, de
vegades apareix un antic senyal vial alertant de la poca
visibilitat del tram.

T'hi has de fixar expressament, ara aquesta senyal
ha canviat de significat per acabar advertint el mateix:
«millor no separis els ulls de la carratera» no fos cosa...”

Toni "Torretes", propietari de l'última teulera en actiu a Vilafranca davant les seves peces defectuoses

LES CONSEQÜÈNCIES DEL BOOM

La majoria d'aquestes teuleres s'aixecaren durant els anys de bonança: aprofitant el fluxe de diners i l'increment del turisme; les causes són més que evidents a tot el litoral, la bombolla immobiliària actuava sobre l'edificació descontrolada a les costes del mediterrani, així com de les infraestructures a tot l'Estat, les famílies podien hipotecar-se per adquirir un segon habitatge i això va garantir la creació de noves empreses dins el sector primari de la construcció.

A la zona del Pla de Mallorca on a principis del segle mil·leni hi havia més de trenta empreses dedicades a la cocció del fang, ara n'hi trobam poc més de cinc, al municipi de Vilafranca de Bonany, característic per l'ús de la qualitat del sol argilós, on s'hi concentraven unes devuit teuleres ja només n'hi queda una amb el forn actiu, però en procés de tancament.

És molt complicat que una petita empresa familiar equivalés la feina d'algunes empreses veïnes, les quals tenien el monopoli absolut i per tant, la seva projecció en vida s'ha vist delimitada baix l'ombra de la macroproducció i han acabat servint a l'especialització de productes tradicionals i específics, sobretot en el sector de la reha-

bilitació i conservació d'elements arquitectònics.

Aquesta és una preocupació de bona part dels afectats, la pèrdua definitiva de les peces típicament regionals: l'escaló mallorquí, molt més llarg que el que es produeix a la península (fins a 1,40 metres de longitud); així com el goteró, la bovedilla corba, l'efecte vidriat de mel o la balustrada de fang cuit.

Per tant podem afirmar, que amb les teuleres també mor una part important de l'arquitectura mediterrànea¹.

1 Una preocupació manifesta pel president de l'Associació de Teuleres de Mallorca, Miquel Torres, qui n'és propietari de la teulera de Can Benito a Campos. Sansó, S. (2014, 16 gener). La crisis rebaja a solo siete los 30 tejares que había en Mallorca hace diez años. *Diario de Mallorca*. Recuperat de <https://www.diariodemallorca.es/part-forana/2014/01/16/crisis-rebaja-siete-30-tejares/903726.html>

Adaptar-se o morir, una situació totalment darwiniana així com es redacta a la seva obra magna, la capacitat d'adaptació no s'ha vist prou afable per la majoria de teulers. Els anuncis de venda d'aquests espais s'acaramullen a portals immobiliaris on s'ofereixen les instal·lacions per a qualsevol negoci, és per això que les mesures per fer front a la brutal crisi han estat l'inversió en altres sectors. Algunes empreses utilitzant aquesta estructura s'han reduït a magatzem de camions, autobusos, vaixells o el Gran Elefant Dret¹. Absent d'una mínima activitat, s'ofereixen com a contenidors en finalitats múltiples.

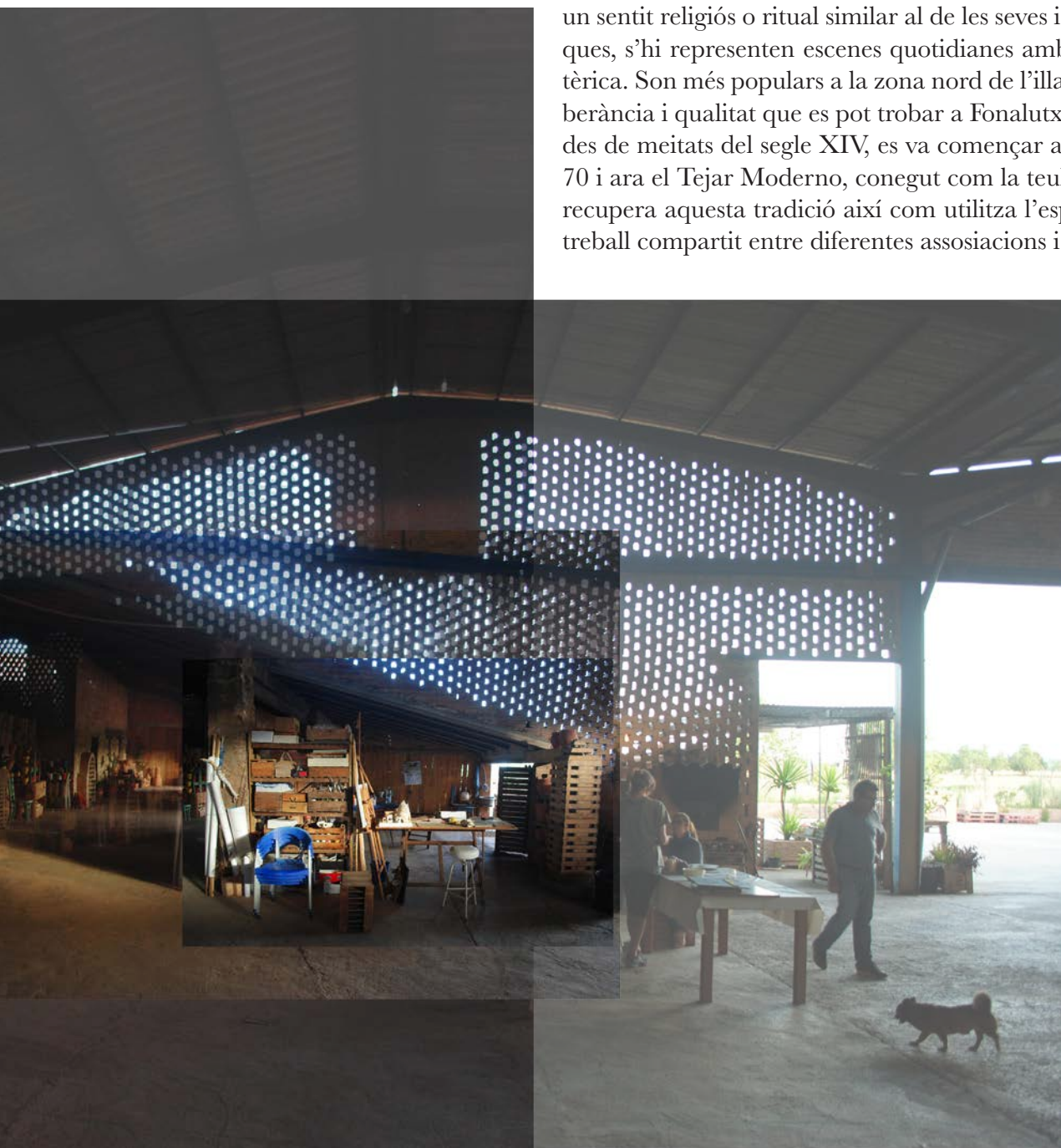
Ara bé, la insistència en resistir també apareix com si de combatre un virus es tractas. Aquesta possibilitat d'un espai buit ha plantejat opcions diverses:

¹ Famosa escultura de bronze del mallorquí Miquel Barceló. S'ha presentat des del 2010 a ciutats com Avignon, Barcelona o Nova York. Mesura al voltant dels 8 metres d'alçada i representa un elefant en posició d'equilibri invertit sobre la seva trompa. Dins la nau no fa equilibri i descansa panxa avall.

TEULA PINTADA

N'hi ha que han mostrat actitud seguint en la cocció d'argila per reinventar-se i oferir altres productes encara més artesanals; com la teula pintada, un element arquitectònic que formava part de les volades decorades i es pot trobar en gran abundància a territoris de l'Antiga Corona d'Aragó. Adquirien un sentit religiós o ritual similar al de les seves influències islàmiques, s'hi representen escenes quotidianes amb simbologia esotèrica. Son més populars a la zona nord de l'illa, destacant l'exuberància i qualitat que es pot trobar a Fonalutx i Sóller. Perduda des de meitats del segle XIV, es va començar a estudiar els anys 70 i ara el Tejar Moderno, conegut com la teulera "d'en París", recupera aquesta tradició així com utilitza l'espai com a lloc de treball compartit entre diferents associacions i entitats.

TEULERA DES “RABASSES”

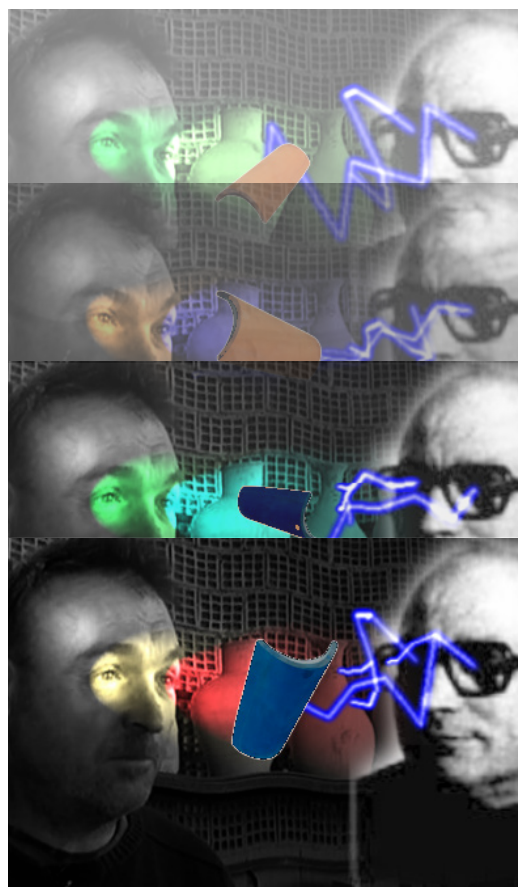
Pere Nicolau Font va viure les dues realitats de l'indústria, l'època anterior i posterior al primer cicle especulatiu dels 60 fent feina de teuler; assegura que no entenien ni de protecció laboral ni d'horaris, era una feina feixuga, ben pagada i completament artesanal¹. L'èxit assegurat del producte va fer que amb el seu germà començassin una teulera, que coneguda com sa des “Rabasses”, va incloure fins a 13 motors per la producció ceràmica en plena modernització de les fàbriques, aprofitant l'onada especulativa dels anys 80.

El primer propietari de la teulera des “Rebasses” va abandonar el sector quan va ensumar-se que no obtindria més ingressos del negoci del fang i la va vendre per dedicar-se a la ramaderia. Va canviar de mans repetides vegades fins que quedà en l'estat d'abandonament anunciant la seva venda. No va ser necessari molt de temps per que el mediàtic Miquel Barceló adquirís la mateixa teulera des “Rabasses” per traslladar-hi el seu taller

¹ Ho explica a una entrevista publicada al full parroquial Santa Barbara el 1980. Oliver, M., & Bauzà, C. (1982, 10 octubre). Conversam amb...”Pedro Pere”. *Full Parroquial Santa Barbara*, n°27, p.12.

ceramic on engendrà per exemple, l'exposició *Sol y Sombra*².

² Inaugurada el 22 de Març al Musée Picasso de París, presentada com a doble exposició també a la Biblioteca Nacional (BnF) amb una gran vidriera-mural de fang.

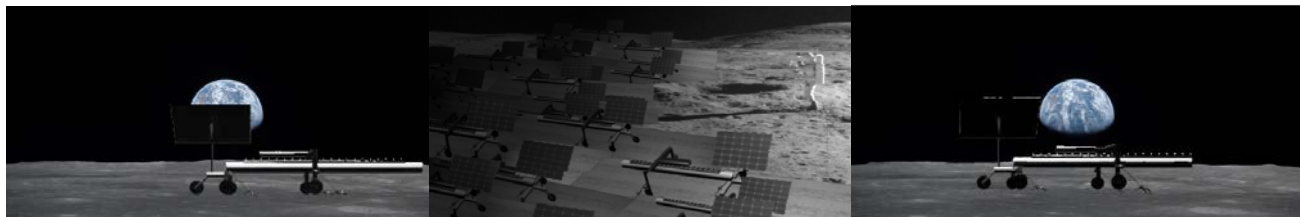
twitter.com/sansoioliver/status/1005492369305882624

UTOPUS

La història de “Utopus” és un exemple concret i clar del procés degeneratiu del sector. Damià Bover és tècnic en sistemes informàtics, provenia de la tradició familiar d’una explotació lletera a l’Hort de Sant Martí, una de les més importants de l’Illa. L’entrada d’Espanya a la Comunitat Econòmica Europea li otorgà la possibilitat de vendre l’empresa làctica que acumulava un gran deute. Contemplant el panorama del moment va decidir comprar la teulera de Son Durí, ja en desús, per provar sort a la indústria ceràmica, de la qual encara s’en podia treure algun partit, fent-la funcionar un seguit d’anys. L’obra de l’autopista Ma-15 expropià part del recinte i l’hi arribaren més subvencions, aquesta vegada invertides a la mateixa teulera, però que com les altres no va sobreviure al boom. Va decidir convertir les seves instal·lacions en una planta de productes ecològics, retornant al sector d’on provenia.

Aquest cop va més enllà, es va conèixer el projecte Utopus que l’agricultor havia construït: es tracta d’un robot autònom que funciona amb energia fotovoltaica, un disseny trencador del paradigma dominant i una de les úniques opcions a escala mundial, en utilitzar les energies renovables a les labors de cultiu per la producció d’ali-

ments. Va despertar l’interès de la famosa agència nord-americana NASA per ser utilitzat en les futures operacions llunars, es va presentar a la conferència ISTUS de Detroit sobre terramecànica del 2016. Un fet realment extraordinari, però que no millorà la situació de les verdures cultivades per Utopus. Son Durí va acabar la seva projecció de futur quan no va poder fer front a la tempesta econòmica que es desencadenar.

https://www.youtube.com/watch?v=dVw-bk8H_G3M&feature=youtu.be

GASEODUCTE

Des de la dècada dels 80 que es modernitzaren les teuleres, la necessitat del gas natural per alimentar els forns era més que necessària per ajustar-se a la llei en el sentit de reduir el seu impacte medioambiental. El projecte del gaseoducte sempre ha estat sobre la taula de la logística energètica, fins que després d'una inversió milionària en el Pla Energètic de les Balears es van contruir més de 600 kilòmetres de canalització submarina que connecten la península amb Mallorca. La central d'origen es troba a Montesa al País Valencià, el gas viatja passant per Dènia i des d'allà a Eivissa fins a Palma.

El 2002, hi va haver una campanya del GOB-Mallorca per frenar l'arribada del gas a l'Illa per la part d'Es Coll d'en Rabassa que suposava la destrucció d'una zona d'interès natural, a més també s'anunciava que per molt sostenible que fós, no deixava de ser un combustible fòssil i era millor dedicar els esforços en energies renovables.

L'empresa que ho gestiona es Redexis Gas, creada per Goldman Sachs a partir de comprar al 2010 actius a Endesa, al 2018 anuncià la venda del 50% de l'empresa a fons europeus d'inversió com Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) i Universities Superannuation Scheme, així com

als inversors xinesos Guoxin Guotong Fund LLP i CNIC Corporation Limited. Encara que s'anunciï com una mesura de transició, és una decisió de caràcter irreversible que implica més dependència energètica, però sembla una paralipsi per les persones que realment ho demanaven, accentuant el negoci en front la necessitat.

José Ramón Bauzà obrint la vàlvula del gaseoducte a Andratx.

VINDICAR EL QUÈ TENIM

La vella història de les teuleres ha arribat a la seva fi, no s'ha trobat cap fórmula - si és que existeix - de tirar endavant l'herència perduda del fang cuit mallorquí. Parafrasejant l'expressió kantiana de "l'honradesa és la millor política" podem dir que "l'ètica és el millor negoci"¹. L'exigència que les empreses acceptin la responsabilitat de qualsevol impacte que provoquin, molt especialment el social, està sobre la taula del plantejament global. Les necessitats que també hi tenen per mostrar una confiança projectada sobre la societat són una tasca que encara s'ha de resoldre, entre molts d'altres temes. Mentrestant, els llocs que han estat víctima de lleis mal redactades i sobretot "exprimides" es transformen en contenidors de vacuïtat.

Com podem esperar un canvi de rumb d'un artefacte que s'ha quedat immòbil? Quin sentit té alimentar-lo amb nostàlgies d'efecte emmascador, obviant la naturalesa caduca del seu funcionament? Aquestes preguntes, sorolls d'un motor que ha deixat de funcionar i també del pensament agnòstic que tradicionalment defineix la societat mallorquina².

1 Aquest exemple i comparació s'explica a *La aventura de la Moralidad* de Carlos Gomez i Javier Muguerza. Gomez, G. & Muguerza, J., *La aventura de la Moralidad*. Alianza, Madrid, 2007.

2 Hi ha una expressió forana que diu: "no passis pena, ja s'arreglarà", demostrant una certa actitud d'interpassivitat així com ho enten Rober Pfaller o Sjlalov Zizek. Pfaller, R. (1998). *Das Kunstwerk, Das Sich Selbst Betrachtet. Elf Schritte zu einer Ästhetik der Interpassivität*. *Presències en l'espai públic contemporani* (Ed. rev.). Barcelona, España: Espacio Público

Aquests espais han definit la forma de relacionar-se amb el territori des que hi van aparèixer, però és amb el pensament capitalista d'explotar el recursos a qualsevol preu quan tot deriva al neoliberalisme de buscar una prosperitat, com en aquesta ocasió, una prosperitat indefinida. La crítica a les responsabilitats que hi han tengut les empreses i els polítics no és pot concebre sense que abans hi facem un exercici d'autocrítica a la base social i cultural que ha envoltat aquest problema. Com la nova il·lustració radical de Marina Garcés³, que presenta cinc hipòtesis entorn la relació i responsabilitat que hi té la societat en la cultura i les humanitats per encarar el futur, traslladar els conflictes i enfrontaments que s'han generat a un camp de dialèctica per buscar l'emancipació de noves formes de relacionar-nos entre nosaltres i amb l'entorn, i això també és posar en dubte la dignitat de - en paraules de Mireia Sallarés - la vida viscuda. Aquesta dignitat que l'artista defineix com un autèntic patrimoni de la humanitat, és una de les claus d'aquest projecte.

La relació personal que he experimentat amb el treball del fang s'ha materialitzat en un ventall d'artefactes narratius, que actuen com a projectils disparats des de la profunditat històrica i atravesen el present. Molts d'ells queden atrapats a la xarxa de realitat d'aquest present, d'altres afloren dimensions atemporals en el camp digital, des d'on provenen i on retornen.

En aquest punt cal citar Alexander Dorner, un visionari comissari d'art alemany, qui va dirigir

Contemporáneo. p. 329-340 [trad. F. Orenes]

3 Garcés, M. (2017). *Nova Il·lustració Radical* (3^a ed.). Barcelona, Catalunya: Anagrama.

el museu de Hanover abans de la guerra. Escriu *The Way Beyond Art* a l'exili defensant la idea que per comprendre les forces en joc de les arts visuals s'han de comprendre les de la ciència, literatura, política, arquitectura i altres disciplines que son precisament les que impulsen el projecte que es desenvolupa a continuació. Les disciplines artístiques i les tecnològiques guarden una correlació evident així com han anat evolucionant, artistes de totes les èpoques s'han trobat amb la necessitat d'utilitzar les eines al seu abast per tal de trobar sortida al seu treball. Tornar al pensament estàtic d'utilitzar el fang cuit per recuperar algun símptoma de vida a les teuleres és realment inconseqüent i frívol, a part de seguir projectant les mateixes possibilitats d'abans. La naturalesa decadent d'aquesta situació pot servir d'una altra forma. Com relacionar-s'hi és prendre decisions, Ai WeiWei sobre la seva relació amb la naturalesa, confessa: “ [...] *la naturalesa pot esser una societat postmoderna industrial o feta per l'home. Crec que un sempre forma part d'ella i, conscient o inconscientment, està immers en ella tractant de construir certa relació en què la consciència o el reconeixement poden ser útils pels demés. És la nostra condició.*”⁴

La meua proposta artística és “cantar el rèquiem” a l'argila que ha deixat de ser producte mercantil i torna a ser, simplement, terra. He vist

4 Ai WeiWei entrevistat per Hans Ulrich Obrist, li demana per l'enfrontament de l'humà amb la seva naturalesa, després d'anunciar-li un documental sobre l'història de Yang Jia, qui fou executat a Xina el 26 de novembre del 2008. Ulrich Obrist, H. *Ai WeiWei sepeaks with Hans Ulrich Obrist*. Gustavo Gili, Barcelona, 2014. p. 84.

convenient dividir el missatge entre el que podria passar i el que podria haver passat, donant peu a una sèrie de peces que conviden a la reflexió en tres camps temporals diferents: passat, present i el no-futur.

No és la meua intenció intensificar la presència del temps, sinó afegir a l'imaginari computacional que tots patim del 24/7 un relat finit; l'epidèmia social d'estar connectats a temps complet convoca que els fets transcorreguts a la dimensió analògica, s'han de convertir en milers de fluctuacions digitals per impregnar el teixit social d'algun sentit, provocar-hi una resposta⁵. Cada una de les peces que es presenten tenen una part de la seva condició que és digital, o més ben dit virtual, així la forma de cada objecte ja està definida per la multidimensionalitat del seu procés de creació. Estendre els camps on actua la llei del *like* és una activitat interessant, tot i que qualsevol turbulència social on les fonts principals siguin l'ús de les plataformes electròniques i els mitjans socials serà inevitablement efímera i intranscendent, per això el relat comença des de les presències físiques, vestigis d'història concreta que conformen temes de discussió i reflexió.

L'obsolescència programada no tansols es troba en els aparells electrònics, també es codifica dins diferents realitats del teixit social des del dogme liberal i capitalista, gran vencedor de la cursa d'obstacles de la història. Posicionaments artístics com el de Francesc Torres desvelen la

5 Com apunta Jonathan Crary a la seva publicació *24/7: Late Capitalism and the Ends of Sleep*. Crary, Jonathan. *24/7: Capitalismo tardío y el fin del sueño*. Ariel, Madrid, 2015.

importància del contingut social de l'obra en relació a l'experiència estètica que ofereix. És important també determinar una funció o aspiració política en el seu contingut, l'obra de Torres *Plus Ultra* és un dels projectes que ho evidencien; explorar els llocs que han deixat de tenir sentit, que la seva obsolescència ha estat determinada (o programada) per l'avanç històric, el fet de narrar un exercici del poder fa que el seu significat social es converteixi en polític⁶.

Activar un significat polític s'ajusta amb l'acció entròpica. L'oxímoron de construir una ruïna, que proposa Martí Peran, és un exercici utòpic que provoca una situació anacrònica en l'espai i en el temps; l'utilització de la "ruïna" com un element accelerat i violentat en el temps, per complir la funció de convocar el futur en el passat, i projectar-lo sobre el present⁷. Fet que la civilització avança i canvia extremadament, hi ha poc temps per cristal·litzar els significats que els objectes adquireixen, i molt més difícil és que aquests retenguin una càrrega significativa de contingut polític i social, per tant el paràmetre de l'art contextual

6 Plus Ultra és l'intervenció que va realitzar el 1988 a l'embaixada de l'Espanya franquista a Berlín durant el III Reich, un edifici bombardejat i posteriorment abandonat fins a la seva "exhumació" en un format de instal·lació-exposició i un contingut igual de polític com poètic. «About Plus Ultra», a Francesc Torres: *Plus Ultra*. Berlín: Berliner Künstlerprogramm del DAAD en col·laboració amb la Nationalgalerie Berlin, 1988, pp. 23-27 [cat. exp.]

7 Peran, Martí. *Fòsil de utopia*, 2010.
<http://www.martiperan.net/print.php?id=41>
(Darrera consulta el 20 de maig de 2018)

son un espai que evidencia la reubicació d'aquests vestigis, de les "noves ruïnes", a l'horitzó del present.

Per això, un fet rellevant és com s'ha tractat l'herència de la tradició: l'argila present en aquest projecte no ha estat tractada en cap sentit com s'ha anat treballant a les teuleres; no hi ha la cocció que amalgama el material per fer-lo *keramika*: etèrn i rigid. En canvi s'ha vist víctima d'aquest propòsit utilitzant altres components; com polímers convencionals que cobreixen i solidifiquen la superfície, permetent la fragilitat i organicitat pròpia del material en el seu interior, com podria ser una metàfora més que evident del món on vivim. Per altra banda, hi ha peces que ni tansols aspiren a la seva conservació deixant nua la mescla de terra i aigua als afers del futur, en un exercici de fer "oïsme" per garantir la continuïtat de relacionar-nos-hi com a societat, com a subjectes crítics.

Tornar enrere en la tècnica, és tornar a l'experiència directa, al descobriment fortuït, el retorn a la proximitat des d'uns fluxes globals i generalitzats. Allò que resideix en la intimitat de l'individu, amb els llaços de quotidianitat que enriqueixen de vida allò absent d'ella.⁸ El retorn a casa, a allò proper, la resistència que s'hi troba per enfrontar la intempèrie de l'existència, si etimològicament l'espai treballat son "cobridores", pot esser s'hi ofereixi protecció; no del binomi interior i exterior, sinó d'aquest retorn a la llar, on hi apareixen les condicions òptimes per la vida, les seves relacions i el diàleg entorn ella.

8 Esquirol, J. M. (2016). *La resistència íntima* (8^a ed.). Barcelona, Catalunya: Quaderns Crema.

VISIONS EXEMPLARS

39.579850 - 3.125021

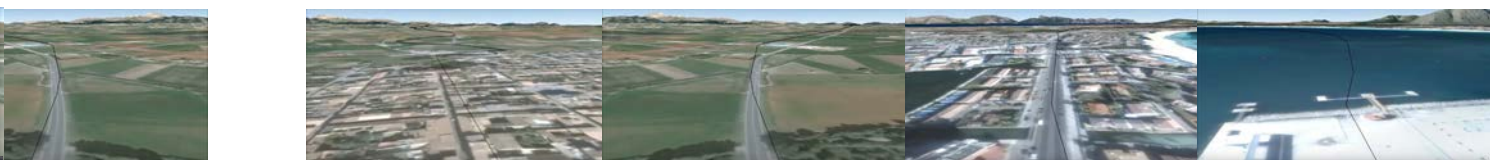
GESTIÓ DE TERRA 15

Gestió de Terra '15 és un treball on la terra s'ha manipulat durant 15 dies d'acord a una funció pràctica; materialitzar-se com a fenomen artístic. En aquest cas, la seva forma és concretada a fi d'un ús convencional a la Facultat de Belles Arts de Barcelona. Un recorregut virtual de 15 minuts a GoogleEarth reproduïx el desplaçament de les 15 superfícies de terra des del seu lloc d'origen on romanien, fins a les portes de la facultat.

El vídeo mostra la càmera a un punt indeterminat de l'espai exterior, va acostant-se al planeta atravesant cartografies de diferents èpoques i en diferents formats; un primer mapa geotècnic el 1979 situa una explotació d'argila important al centre de Mallorca, seguit d'un mapa hidrogeològic i de previsualitzacions obtingudes de IGME (Instituto Geológico y Minero de España) i IDEIB (Infraestructura de Dades Espacials de les Illes Balears) que determinen una sèrie de característiques concretes de l'objectiu on es dirigeix aquest moviment. Una imatge final en *overview* revela el clot d'argila de Son Nuviet, des d'on comença un viatge per mar-i-terra al so de 15 fragments d'àudio del procés de creació dels "llenços enfangats". La terra, la mateixa que temps enrere va ser centre d'atenció mediàtica, ha deixat de ser un material potencialment útil per esdevenir determinat sobre el llenç, generant un diàleg que oscil·la entre utilitat i inutilitat, virtualitat i materialitat.

Un diàleg que posa damunt el cadafal l'autonomia de la peça artística en contraposició al seu procés, al seu trasllat. Un dels dos ha de perdre el cap.

GESTIÓDETERRA15. MALLORCA, BARCELONA, 2017. 15 TELES ENFANGADES EN DIFERENTS FORMATS CONVENCIONALS. UNA POSTAL. UNA PROJECCIÓ DE 15 MINUTS D'UN RECORREGUT A GOOGLE EARTH. UNA PISTA DE SÒ DE 15 FRAGMENTS D'ÀUDIO.

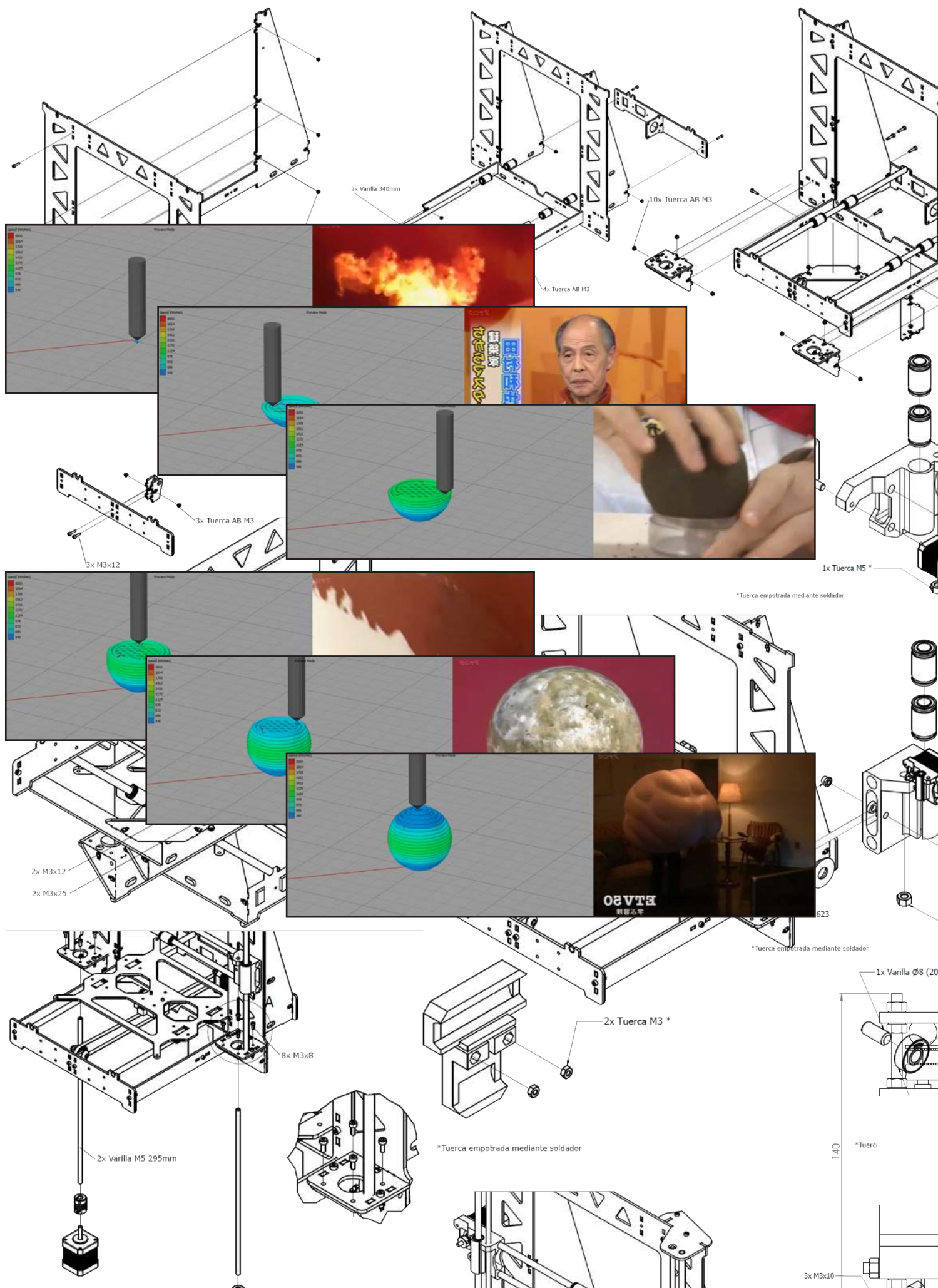

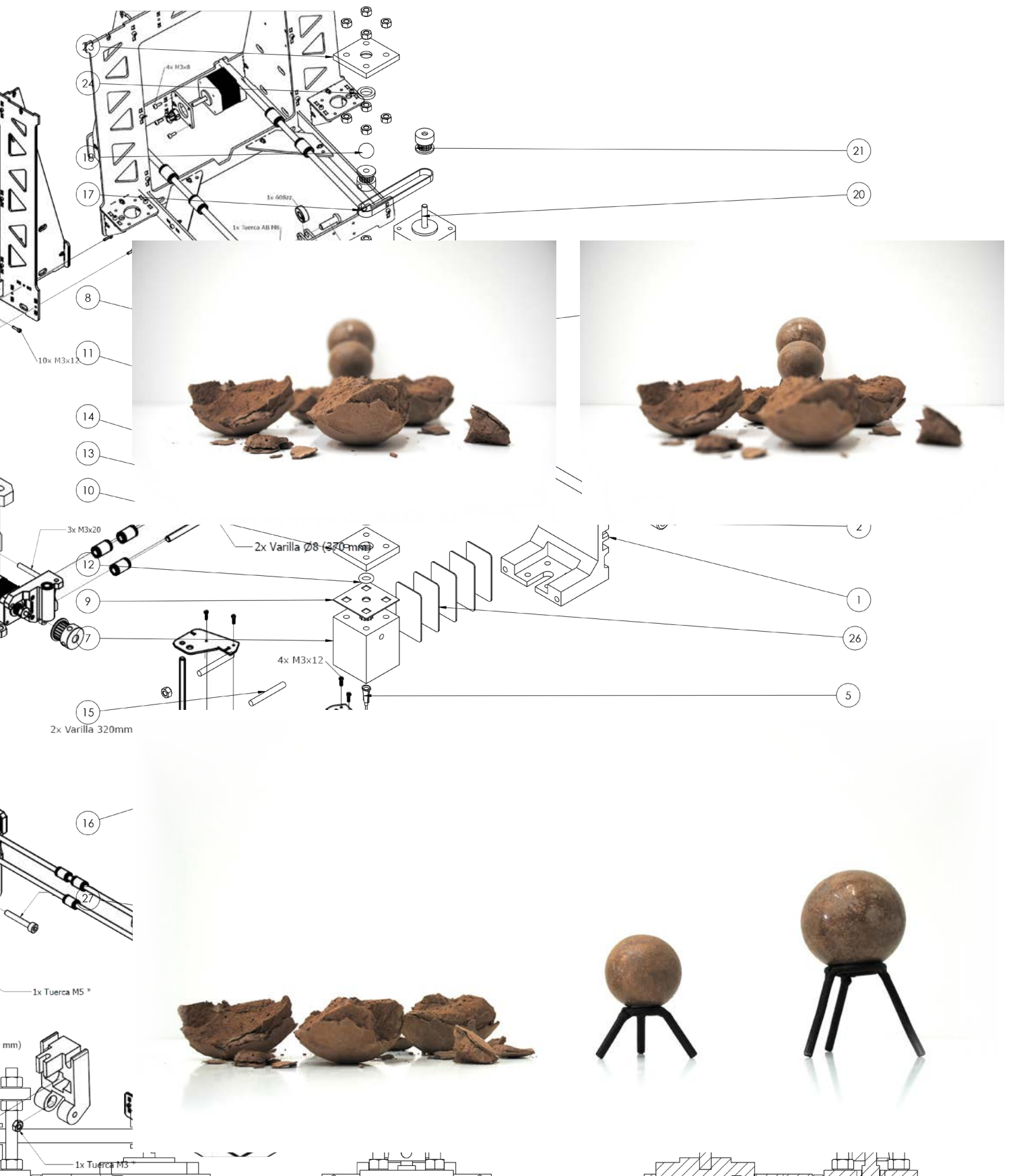
PERSPECTIVES ESFÈRIQUES

El *hikaru dorodango* és un joc infantil japonès d'origen desconegut, però per la seva senzillesa podem creure que és tracta d'una tradició mil·lenària. Consisteix en crear una esfera perfecta amb les mans a partir de terra i aigua, s'aconsegueix un pulit brillant (*hikaru* en japonès) quan més hores hi són dedicades. Va ser recuperada a principis del segle XXI per Fumio Kayo, professor de la Kyoto University of Education, com a pràctica per exercitar la psicologia infantil demostrant l'efecte que provocava als infants, qui consideraven la seva creació un tresor.

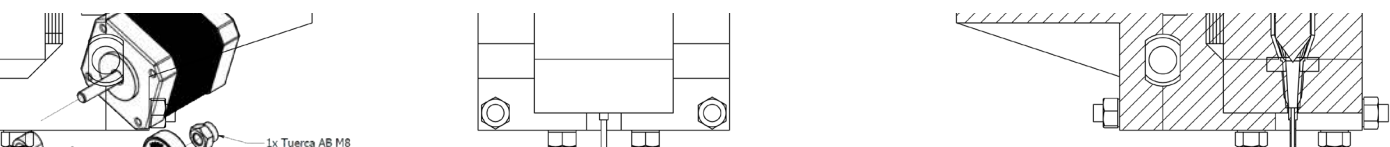
Perspectives Esfèriques és un treball en què es mostra la didàctica d'aquesta pràctica des d'un vídeo a YouTube: un programa de la cadena nipona NHK televisat al 2006, i que segueix els mateixos models infantiloides que la cultura occidental ha apropiat del Japó de la dècada dels 90, i han marcat tota una generació. L'autor ha reproduït en tres esferes el procés actiu d'aprenentatge; la primera, inacabada i destruïda, pot ésser per l'ambició de les seves dimensions o per falta de pràctica. La segona, més menuda, modesta i desapercebuda però consistent. L'última ja completa, apropiada en la mesura antropològica, robusta i generosa.

Un pòster, amb instruccions de l'ansemlatge d'una impressora 3D capaç d'utilitzar material ceràmic, és acompanyat pel codi que s'ha d'introduir per l'elaboració continuada de l'objecte en qüestió. Ara, juntament amb el vídeo tutor, una previsualització del resultat planteja una acceptació, la del paradigma i superposició de l'automatisme, la impersonalització de l'aprenentatge i psicologia infantil, el *do it yourself* aniquilat pel *don't do it yourself*.

VIRTUAL DORODANGO. MALLORCA, BARCELONA, 2017-2018. TRES HIKARU DORODANGO DE TERRA DE GERRER. DOS POSTERS DE L'ANSEMBLATGE I CODI D'IMPRESSORA 3D CERÀMICA. DOS CANALS DE VÍDEO MOSTRANT LA PRODUCCIÓ D'UN HIKARU DORODANGO.

GRAN ESTUDI DE COLOR: PANTONE-MONTANA

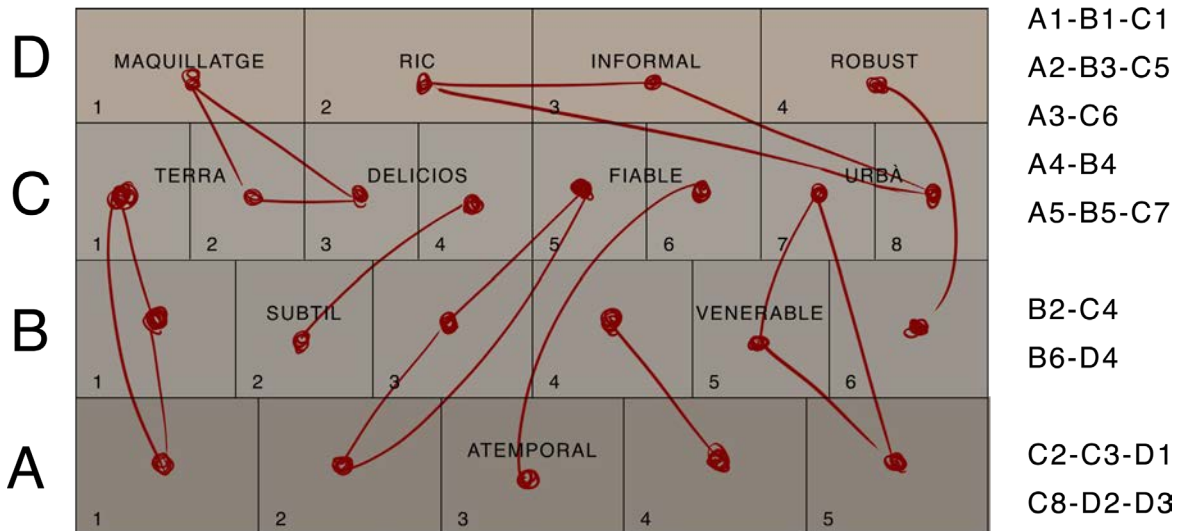
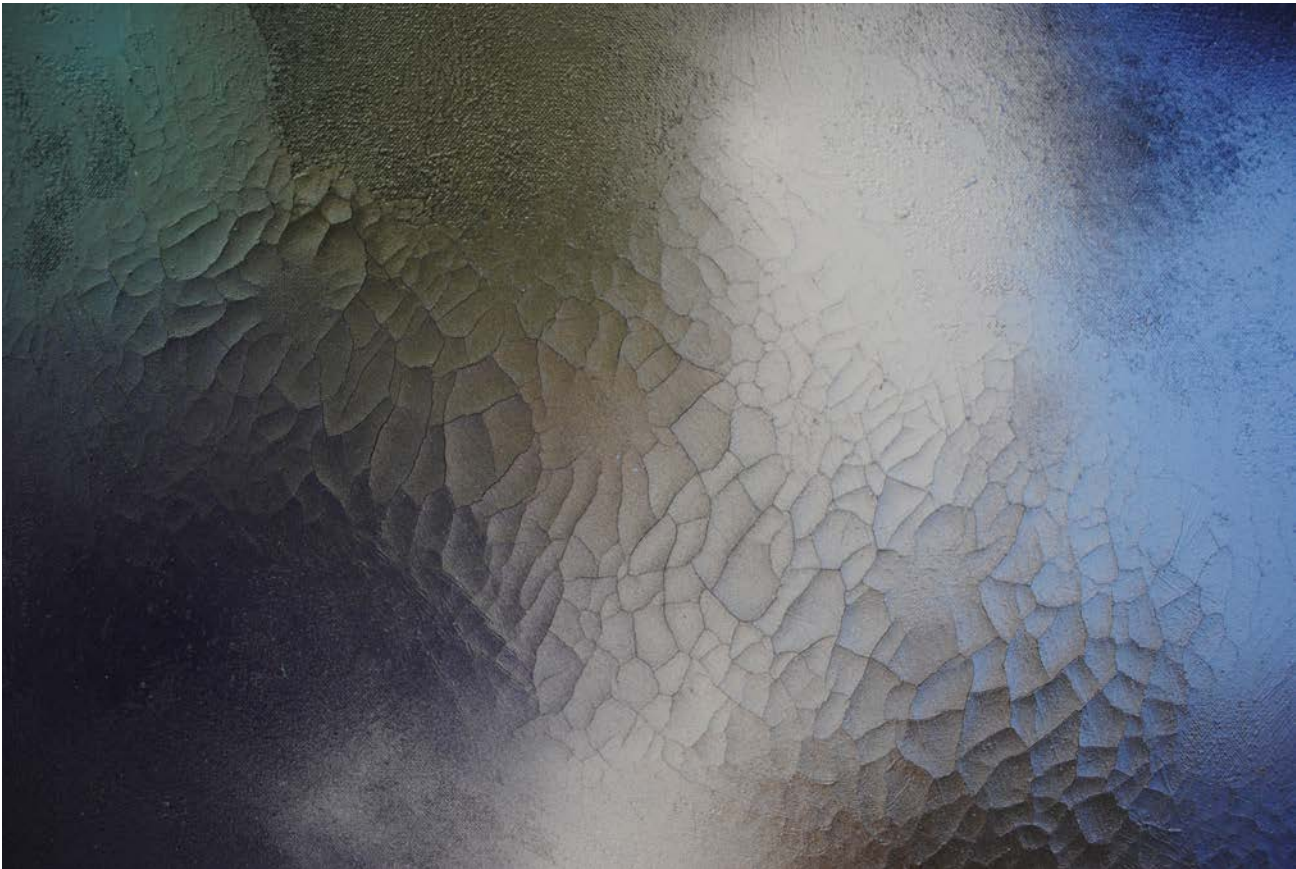
El gran estudi de color s'ha produït amb la voluntat de trobar una resposta estètica per l'entorn de les edificacions, en què el seu color terrós, és originat per les partícules del Call vermell. Les construccions en què el material arquitectònic és ceràmic i prové de zones geomorfològiques concretes.

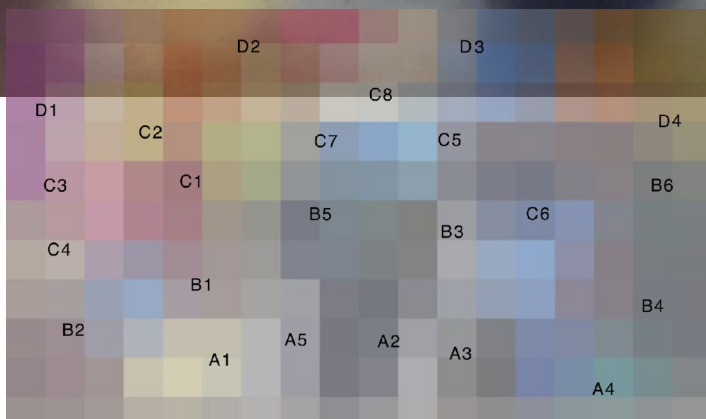
Per esbrinar-ho primer es va fer ús del portal web Colorized, un buscador de colors creat per Codebeautify.com en què, utilitzant el motor de Google, identifica quin es el color predominant de les primeres 25 imatges més vistes a la xarxa de qualsevol concepte, en aquest cas, “terra rossa” va resultar desxifrar-se en 88614C (codi de color HEX). Aquí, s'han aplicat els estudis de Leatrice Eiseman, directora executiva del Pantone Colour Institute, que confeccionà un document sobre harmonia cromàtica utilitzat en disseny gràfic i industrial, amb llenguatge Pantone. Utilitzant el conversor de formats d'Alex Beals, per canviar del format HEX a codi Pantone, d'entre 28 derivats resultants, els més presents en l'estudi de Eiseman van ser categoritzats i ordenats segons el mateix criteri de l'autora. Organitzat un esquema des del llenguatge Pantone, s'aplicà sobre una carta de Montanta Colors, indústria catalana

especialitzada en *graffiti* d'ençà de 1994, d'entre els productes de gamma Hardcore i 94. Posteriorment s'han il·lustrat sobre un llenç impregnat d'argila els diferents colors, que estan organitzats per poder executar un treball inclusiu per artistes que treballen en aquesta disciplina.

Entenent el *graffiti* per la pràctica expressiva que més incideix sobre l'entorn, les grans teuleres abandonades ara són l'objectiu per aplicar-hi les mateixes directrius que podríem trobar en campanyes de màrqueting d'arreu del món. Els espais opten a ser llenços per clamar la seva presència.

GRAN ESTUDI DE COLOR: PANT-MNT.
 BARCELONA, 2018. UNA TELA PINTADA
 AMB MNT COLORS. UN LLIBRE D'HARMO-
 NIA DEL COLOR EDICIÓ PANTONE. 34 AE-
 ROSOLS ETIQUETATS.

A1		Gris Materia Amarillo Ipanema	B1		Verde Thai Rosa Single	C1		Verde Krypton Rojo Merlot	D1		Rosa Boreal Rosa Disco
A2		Azul Galaxia Gris Materia	B2		Rosa Single Azul Waimea	C2		Verde Oregano Mostaza	D2		Marrón Inca Magenta
A3		Marrón Chocolate Gris Materia	B3		Gris Materia Verde Bosque	C3		Rosa Boreal Rosa Disco	D3		Marrón Druida Azul Waimea
A4		Turquesa Azul Andrómeda	B4		Azul Oscuro Rojo Rioja	C4		Marrón Penelope Rosa Orquídea	D4		Mango Verde Babel
A5		Azul Galaxia Gris Materia	B5		Azul Glòria Azul Leviátan	C5		Azul Lluvia Rojo Bitàcora			
			B6		Rojo Bitàcora Verde Persefone	C6		Azul Leviatán Azul Waimea			
						C7		Gris Londres Azul Zeppelin			
						C8		Amarillo Unicornio Azul Artico			

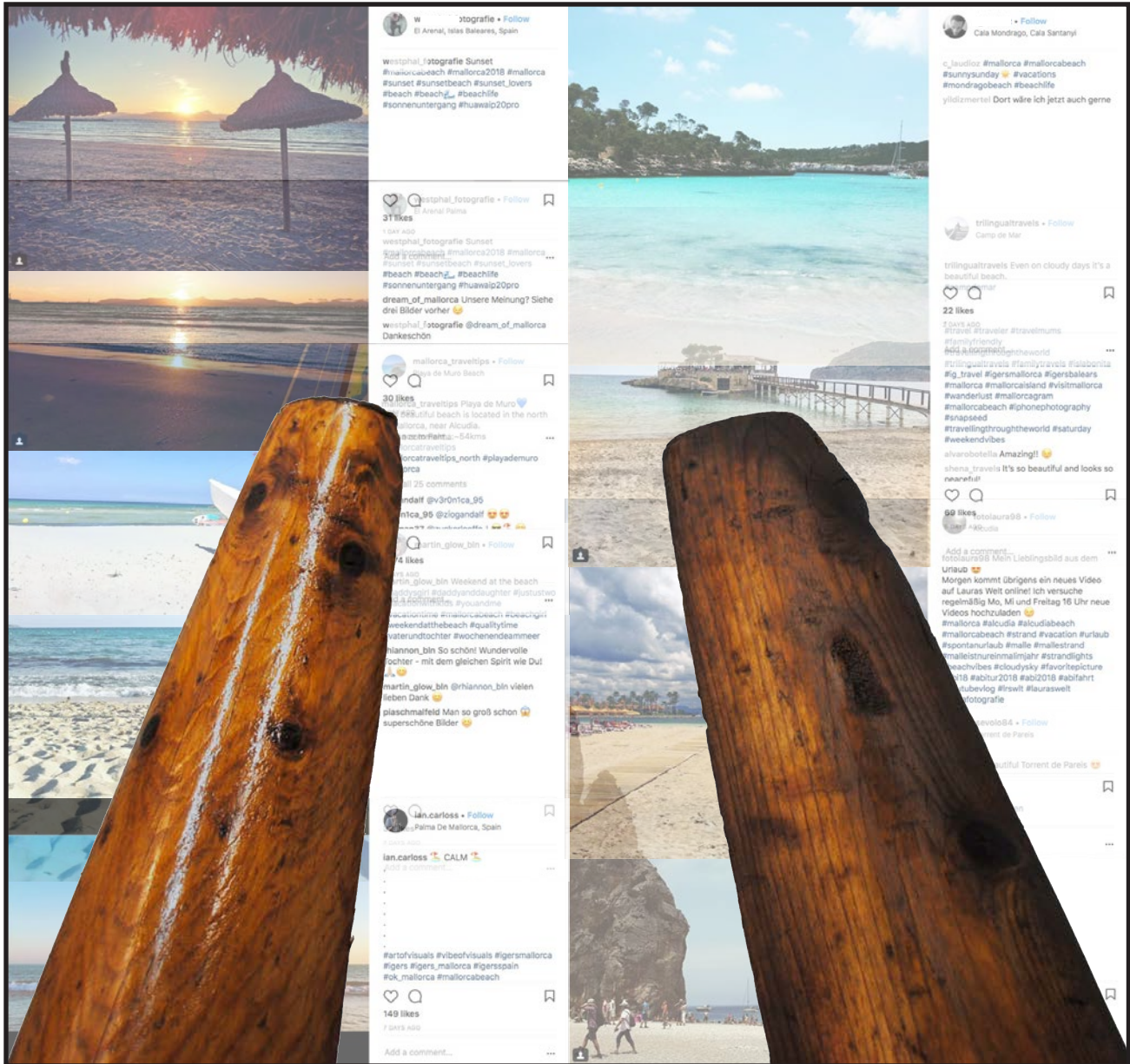

FEAR SOLE
MILCHER REBA SOLE
P. 4311033-1
C. Principi 24
2000 WILLIAMSBURG, VA

#corbes

Antigament, les teules àrabs o corbes és produïen mitjançant la corbatura natural de les cuixes de qui la feia, amb els anys es van confeccionar eines que substitueixen aquest tipus de pràctiques. Les corbes son un aparell per realitzar aquesta funció, però que ara han quedat en desús per la decadència del sector. *Hashtag Corbes* és una peça que situa les corbes a les noves pràctiques contemporànies, on l'ús de la curvatura de les cuixes és utilitzat per testimonitzar l'oci a les xarxes socials (#postureo) i que ara aquest dispositiu reb una injecció d'utilitat per arribar a les masses, des d'una funcionalitat real a una òptica virtual.

#CORBES. MALLORCA, BARCELONA, 2018. DUES CORBES DEL “TEJAR SOLER”. ESTRUCTURA PORTABLE DE FERRO. PROJECCIÓ D'IMATGES DIAPOSITIVADES DE LES PLATJES FOTOGRAFIADES SOTA EL HASHTAG #MALLORCABEACH.

BIBLIOGRAFÍA I DOCUMENTACIÓ

Viador terrenal

Gombrich, E. H. (1972). *Historia del Arte* (15^a ed.). Madrid, España: Alianza.

Font, B. (1978) *Mallorca Protohistorica - Historia de Mallorca*. Co. J. Mascaró. Ed. Vicente Colom, Palma, Tomo I.

Palomar, B. (2005). Ceràmica posttalaiòtica a Mallorca (Tesi Doctoral - UAB). Recuperat de <https://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/5513/bpp1del.pdf?sequence=1>

Cerdà, P. A. (1910) *Agricultura pràctica regional*. Palma, Estampa d'en Sebastià Pizà. p. 13.

Redacció. (1995, octubre). El silenci de les canteres. *Es Moli Nou*. Recuperat de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1995_mes09_1.dir/Es_Moli_Nou_1995_mes09_10_n0099.pdf

Redacció, & Sansó, S. (1996, gener). Problemàtica dels clots. *Es Moli Nou*. Recuperat de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1996_mes01_n.dir/Es_Moli_Nou_1996_mes01_n0102.pdf

Víctimes del Boom

Anònim - GIF Aznar amb bombolla immobiliària: <https://media2.giphy.com/media/tVSJmuFO-veVLW/giphy.gif>

López, S. (2015, 25 octubre). La burbuja que embriagó a España. *El País*. Recuperat de https://elpais.com/economia/2015/10/20/actualidad/1445359564_057964.html

Ellis, R. (2008, 6 març). 'INFORME INMOBILIARIO SOBRE MALLORCA'. *EuropaPress*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/06/suivienda/1204819815.html>

Redacció. (2018, 15 febrer). Invertir en el ladrillo vuelve a ser atractivo en Baleares. *Economía de Mallorca*. Recuperat de <http://economiamallorca.com/not/15679/invertir-en-el-ladrillo-vuelve-a-ser-atractivo-en-baleares>

Ollés, M. (2014, 2 febrer). Historias de la crisis: del ladrillo al cogollo. *Diario de Mallorca*. Recuperat de <https://www.diariodemallorca.es/sucesos/2014/02/02/historias-tesis-ladrillo-cogollo/907872.html>

CONSEQUÈNCIES DEL BOOM

Sansó, S. (2014, 16 gener). La crisis rebaja a solo siete los 30 tejares que había en Mallorca hace diez años. *Diario de Mallorca*. Recuperat de <https://www.diariodemallorca.es/part-fo>

[ibera/2014/01/16/crisis-rebaja-siete-30-tejares/903726.html](http://www.iberica.com/2014/01/16/crisis-rebaja-siete-30-tejares/903726.html)

Sitges, J. (2010, 18 gener). La crisis en el sector de los tejares provoca el cierre de decenas de industrias en el Pla. *Diario de Mallorca*. Recuperat de <https://ultimahora.es/noticias/part-forana/2010/01/18/1190/la-crisis-en-el-sector-de-los-tejares-provoca-el-cierre-de-decenas-de-industrias-en-el-pla.html>

Socies, J. (2007, 18 novembre). Grave crisis en el sector de los tejares de Mallorca al cerrar doce empresas en un año. *Ultima Hora*. Recuperat de <https://ultimahora.es/noticias/part-forana/2007/11/08/463573/grave-crisis-sector-tejares-mallorca-cerrar-doce-empresas-ano.html>

MACRO TEULERA

Barceló, M. (1997, desembre). El Balear i Ladrillerías compren el projecte industrial d'Alcudiarrom. *Es Moli Nou*, n.121, p.2-3. Recuperat de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1997_mes12_n.dir/Es_Moli_Nou_1997_mes12_n0121.pdf

CENDRES SON NUVIET

Redacció, & GOB. (1993, febrer). Son Nuviet, un projecte amagat pel govern Cañellas. *Es Moli Nou*, n°71. Recuperat de <https://core.ac.uk/download/pdf/33001101.pdf>

Redacció. (1993, març). El PP no es presentà al ple que va debatre l'abocador de cendres tòxiques a Son Nuviet. *Es Moli Nou*, n°72, p.4-12. Recuperat de [http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1993_mes03_n.dir/Es_Moli_Nou_1993_mes03_n0072.pdf#search=%22%20TX:\(son%20nuviet\)%20TX:\(es%20mol%C3%AD%20nou\)%22](http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1993_mes03_n.dir/Es_Moli_Nou_1993_mes03_n0072.pdf#search=%22%20TX:(son%20nuviet)%20TX:(es%20mol%C3%AD%20nou)%22)

Redacció. (1994, abril). Editorial. *Es Moli Nou*, n°84. Recuperat de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1994_mes04_n.dir/Es_Moli_Nou_1994_mes04_n0084.pdf

Redacció. (1995, marzo). Editorial. *Es Moli Nou*, n°94, 9-12. Recuperat de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Es_Moli_Nou_1995_mes03_n.dir/Es_Moli_Nou_1995_mes03_n0094.pdf

Miquel Àngel Ballester. (2012, 29 novembre). [Blog personal]. Recuperat 10 maig, 2018, de <https://miquelangelballester.wordpress.com/2012/11/29/lecologisme-a-les-balears-en-temps-de-crisis-una-aproximacio-critica-i-reflexiva-1/>

Visibilitat reduïda

Barceló, M. (2017, 17 maig). Terra de gerrer. *Marsoc*. Recuperado de <http://marsoc.cat/2016/05/17/terra-de-gerrer/>

TEULA PINTADA

Matheu, C. (2013). *Les teules pintades a Mallorca: El cas de Sóller* (Treball Fi de Màster en Patrimoni Cultural: Investigació i Gestió). Recuperat de http://ibdigital.uib.cat/greenstone/collect/memoriesUIB/index/assoc/Matheu_V.dir/Matheu_Vaquera_ClaraIsabel.pdf

Barceló, M. (2016, 3 setembre). Na Maria eixampla el seu espai de creació. *AraBalears*. Recuperado de https://www.arabalears.cat/cultura/Na-Maria-eixampla-espai-creacio_0_1643835769.html

TEULERA “RABASSAS”

Armada, S. (2013, 28 juny). Cançó de fang i foc. *PlayAra*. Recuperat de https://play.ara.cat/Canco-fang-foc-BARCELO-CERET-miquel-barcelo_0_946105415.html

Oliver, M., & Bauzà, C. (1982, 10 octubre). Conversam amb...”Pedro Pere”. *Full Parroquial Santa Barbara*, n°27, p.12. Recuperat de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Santa_Ba/rbara_19/82_mes10.dir/Santa_Barbara_1982_mes10_n0027.pdf

Ramón, T. (2011, 1 maig). *Miquel Barceló, fotografiado en su tejado de Mallorca* [Foto]. El País. Recuperat de https://elpais.com/diario/2011/05/01/ultima/1304200801_740215.html

Obrador, T. (2014, 26 juliol). Barceló echa raíces en Vilafranca. *Diario de Mallorca*. Recuperat de <https://www.diariodemallorca.es/part-forana/2014/07/26/barcelo-echa-raices-vilafranca/949842.html>

Mas, G. (2017, 27 juny). Miquel Barceló ultima la compra de otro tejado de Vilafranca para sus creaciones. *Ultima Hora*. Recuperat de <https://ultimahora.es/noticias/part-forana/2017/06/27/276288/miquel-barcelo-ultima-compra-otro-tejado-vilafranca-para-creaciones.html>

Domènec, C. (2017, 21 març). Miquel Barceló ilumina la Biblioteca Nacional de Francia con un mural de cristal y arcilla. *Ultima Hora*. Recuperat de <https://ultimahora.es/noticias/cultura/2016/03/21/183228/miquel-barcelo-recibido-por-museo-picasso-paris-bnf.html>

UTOPUS

Noguera, B. (2017, 23 maig). Un robot mallorquín, de la tierra a la luna. *Diario de Mallorca*. Recuperat de <https://www.diariodemallorca.es/part-forana/2017/05/21/robot-mallorquin-tierra-luna/1216759.html>

Web Utopus Project: <http://sedewa.com>

GASEODUCTE

GOB Menorca. (2015, 15 octubre). *L'error del gas*. Recuperat el 10 maig, 2018, de <https://www.gobmenorca.com/lerror-del-gas>

TV Mallorca - *Notícia*: <https://www.youtube.com/watch?v=jxEuittQN74>

Vindicar el que tenim

TEXTOS

Arco, A. (2017). En qué estábamos pensando (Ed. rev.). Murcia, Espanya: Cendeac.

Dorner, A. (1947) *The way Beyond "Art"*. The Work of Herbert Bayer Wittenborn Shultz Inc., New York, [N. del Ed.]

Ulrich Obrist, H. (2014) *Ai WeiWei sepeaks with Hans Ulrich Obrist*. Gustavo Gili, Barcelona, p. 84.

Crary, J. (2015) *24/7: Capitalismo tardío y el fin del sueño*. Ariel, Madrid.

Castro, F. (2016). Estética a golpe de like (Ed. rev.). Murcia, Espanya: Newcastle Ediciones.

Gomez, C. & Muguerza, J. (2007) *La aventura de la Moralidad*. Alianza, Madrid.

Hughes, R. (1993). La cultura de la queja (2ª ed.). Barcelona, Espanya: Anagrama.

Świdziński, J. (1977). *Art As Contextual Art* (Ed. rev.). Recuperat de <https://artmuseum.pl/en/archiwum/druki-artystyczne-galerii-wymiany/2933/130154>

Peran, M. *Fósil de utopía*, 2010. <http://www.mar-tiperan.net/print.php?id=41> (Darrera consulta el 20 de maig de 2018)

Darwin, C. (2009). *El origen de las especies por medio de la selección natural*. Zulueta, Antonio de (traducción) (1ª edición). Alianza Editorial. ISBN 978-84-206-6867-3.

Torres, F. (2008). *Da Capo* (Ed. rev.). Barcelona, Espanya: MACBA.

Torres, F. (2017). *La Capsa Entròpica* (Ed. rev.). Barcelona, Espanya: MNAC.

Pfaller, R. (1998). *Das Kunstwerk, Das Sich Selbst Betrachtet. Elf Schritte zu einer Ästhetik der Interpassivität, Presències en l'espai públic contemporani* (Ed. rev.). Barcelona, España: Espacio Público Contemporáneo. p. 329-340 [trad. F. Orenes]

Horvat, S. (2016). La radicalidad del amor (Ed. rev.). Euskadi, Espaya: Katakarak Liburuak.

Garcés, M. (2017). *Nova Il·lustració Radical* (3ª ed.). Barcelona, España: Anagrama.

Esquirol, J. M. (2016). *La resistència íntima* (8ª ed.). Barcelona, España: Quaderns Crema.

AGRAÏMENTS

A Gaizka Taro per les fotografies de gran format.

Calumet 4x5
Objectiu 150mm f5.6 scneider-kreuznach
Negatiu de paper 9x12cm

Al Tejar Mascaró i Toni Nicolau “Torretes”, per riure a les fotos.

Al Tejar Moderno, família Barceló-Riutort i Cati Barceló, per obrir les portes a mi i a tanta gent.

A Tejar Soler i Sion Riera, per gran i alabada col laboració.

A Pere Alou, per fonamentar Perspectives Esfèriques des de qualsevol lloc del món.

A Elisabet Oliver per les correctsions.
A Africa Bauza per les traduccions.

A Tomeu Oliver, per impulsar i omplir d’amor metal lúrgic el meu cap i les peces.

A la meva família, que vessa d’estima i virtut.

A Urgell 110 i transeünts, que me fan entendre el món.

